

У К Р А Ї Н А

ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ
КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
**КОМУНАЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ
«КИЇВСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ
ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ»**

вул. Ярослава Мудрого, 37, м. Біла Церква, Київська обл., 09107, тел. 0(4563) 5-12-40,
тел./факс 5-04-24 E-mail: Kyiv_academy@ukr.net, Web: <https://www.kristti.com.ua/>
Код ЄДРПОУ 02139618

СХВАЛЕНО

Протокол вченої ради
КНЗ КОР «КОПОПК»
від 23.04.2024 № 4

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ КНЗ КОР «КОПОПК»
від 24.04.2024 № 70

ОСВІТНЯ ПРОГРАМА
підвищення кваліфікації соціальних педагогів закладів дошкільної освіти

Пояснювальна записка

Освітня програма розроблена на основі Типової програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників щодо впровадження оновленого Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти), затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 31.03.2021 № 397 та відповідно до професійного стандарту «Практичний психолог закладу освіти», затвердженого наказом Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства від 24 листопада 2020 року № 2425-20, професійного стандарту за професією «Вихователь закладу дошкільної освіти», затвердженого наказом Міністерства економіки України від 19.10.2021 № 755-21. Освітня програма також враховує основні положення Закону України «Про освіту» від 05.09.2017 №2145-VIII (зі змінами), Закону України «Про дошкільну освіту» №2628-III (редакція від 02.04.2022), Положення про психологічну службу у системі освіти України, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 22.05.2018 №509, Базового компоненту дошкільної освіти (Державний Стандарт дошкільної освіти), затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2021 № 33, Порядку підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 №800, Типової програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів дошкільної, загальної середньої та професійної (професійно-технічної) освіти «Плекання резиліентності в закладі освіти», які впроваджують новий Державний стандарт базової середньої освіти, затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 25.07.2023 року № 889, указу Президента України від 21.09.2020 № 398/2020 «Про невідкладні заходи із запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі, захисту прав осіб, які постраждали від такого насильства»; постанов Кабінету Міністрів України від 22.08.2018

№ 658 «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі»; наказів Міністерства освіти і науки України від 02.10.2018 № 1047 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо виявлення реагування на випадки домашнього насильства і взаємодії педагогічних працівників із іншими органами та службами», від 28.12.2019 № 1646 «Деякі питання реагування на випадки булінгу (цькування) та застосування заходів виховного впливу в закладах освіти» інших нормативно-правових актів, що регулюють діяльність соціальних педагогів та з урахуванням європейського вектора розвитку освіти України, стратегії реформування галузі освіти в Україні, новітніх зарубіжних і вітчизняних наукових розробок, кращих практик у галузі освіти та професійного розвитку соціальних педагогів, відповідно до сучасних викликів суспільства й освіти.

Сучасний соціальний педагог закладу дошкільної освіти має бути готовим до роботи за державними освітніми стандартами в контексті реформування системи освіти, виконання заходів щодо реалізації євроінтеграційних процесів у галузі освіти, інклюзивного підходу, посилення ролі цифрових технологій в організації освітнього процесу, активного впровадження технологій дистанційного навчання.

Мета освітньої Програми: професійний розвиток соціальних педагогів закладів дошкільної освіти, відповідно до державної політики в освіті, ознайомлення з новими формами та методами практичної діяльності, інноваційними технологіями організації освітнього процесу, сучасними підходами до виховання особистості, удосконалення раніше набутих та/або набуття нових компетентностей фахівців психологічної служби закладів дошкільної освіти (далі – ЗДО), необхідних для організації навчання, виховання та розвитку вихованців, відповідно до Базового компоненту дошкільної освіти (Державний Стандарт дошкільної освіти), затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2021 № 33.

Основні завдання Програми:

- забезпечити розвиток загальних і професійних компетентностей соціальних педагогів закладів дошкільної освіти;
- поглибити й розширити знання соціальних педагогів закладів дошкільної освіти з теорії і практики навчання та виховання, що забезпечують якісні зміни в організації освітнього процесу, створюють передумови для інноваційних перетворень у сучасній системі дошкільної освіти;
- активізувати розвиток значущих професійних якостей соціальних педагогів закладів дошкільної освіти;
- удосконалити вміння соціальних педагогів закладів дошкільної освіти відповідно до основних напрямів державної політики, її європейського вектора розвитку;
- підвищити обізнаність педагогічних працівників, батьків і дітей щодо розпізнавання ознак психологічного стресу і травм, отриманих внаслідок переселення або споглядання насильства, відповідного реагування на них;
- поглибити й розширити теоретичні знання з фахових і психолого-педагогічних дисциплін;
- мотивувати до безперервного професійного розвитку.

Перелік компетентностей

Удосконалення раніше набутих та/або набуття нових компетентностей соціального педагога закладу дошкільної освіти в межах професійної діяльності або галузі знань.

Розвиток загальних компетентностей: ЗК.01 громадянська, ЗК.02 соціальна, ЗК.03 культурна, ЗК.04 когнітивна, ЗК.06 Здатність до адаптації та дії в новій ситуації, ЗК.07 Здатність бути критичним і самокритичним, ЗК.09 Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел, проведення досліджень на відповідному рівні, ЗК.10 Здатність до генерування та реалізації нових ідей (креативність), до самопрезентації та результатів своєї професійної діяльності; здатність до керування власним життям і кар'єрою, ЗК.11 Здатність

налагоджувати ефективну міжособистісну комунікацію, спілкуватись з представниками інших професійних груп різного рівня.

Формування та розвиток **професійних компетентностей** соціального педагога на виконання трудових функцій: А Психологічна профілактика (А1, А2, А3, А4); Б Психологічна просвіта (Б1, Б2, Б3, Б4); В Психологічна діагностика (В1, В2, В3, В4); Г Психологічна допомога (Г1, Г2); І Професійний розвиток (І1, І2, І3, І4); Д Співпраця (Д1, Д2, Д3).

Очікувані результати навчання відображено в загальних характеристиках Програми, конкретизовано в кожному модулі, відповідно до виконання трудових функцій соціального педагога в закладі дошкільної освіти.

Загальні очікувані результати охоплюють

Знання й розуміння:

- сучасних тенденцій розвитку освіти загалом;
- нормативно-правових основ, законодавчих актів у сфері Базового компоненту дошкільної освіти (Державний Стандарт дошкільної освіти);
- структури та змісту типової освітньої програми та освітньої програми закладу освіти, типового навчального плану та робочого навчального плану, модельної навчальної програми та навчальної програми;
- планування діяльності фахівців психологічної служби закладу дошкільної освіти.

Уміння:

- здійснювати психосоціальний супровід суб'єктів освітньої діяльності відповідно до вимог законодавства;
- ефективно взаємодіяти й працювати в команді;
- здійснювати соціально-педагогічний патронаж дітей та їхніх родин, що постраждали внаслідок війни.

Диспозиції (цінності, ставлення):

- гуманістична спрямованість освітнього процесу;
- дитиноцентризм, цінність особистості;
- готовність до реалізації сучасних цілей освіти;
- професійна мобільність та гнучкість;
- усвідомлення необхідності постійного професійного розвитку;
- відданість ідеї щодо значущої участі в освітньому процесі усіх вихованців;
- просування національно-патріотичних та демократичних цінностей (патріотизм, відповідальність за долю держави, повага до багатоманітності, право вибору, формування спільноти, полікультурність, демократичні цінності, українська національна ідентичність, соціальна активність, громадянська позиція та відповідальність, здоровий спосіб життя).

Матеріально-технічне забезпечення освітнього процесу: комп'ютерна техніка, офісне ПЗ, навушники, мікрофон, колонки, гаджет (планшет, смартфон), конструктор "Lego" (100 "цеглинок"), настільна гра "Сортувальник", постійний доступ до глобальної мережі «Інтернет», наявність облікового запису Google (особистого чи корпоративного).

1.	Розробник освітньої програми	Шелест Леся Василівна, завідувач відділу психологічної підтримки та ментального здоров'я Комунального навчального заклад Київської обласної ради «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів»
2.	Найменування освітньої програми	Освітня програма підвищення кваліфікації соціальних педагогів закладів дошкільної освіти
3.	Мета програми	Формування, розвиток професійних компетентностей

4.	Цільова аудиторія за спеціальністю або за посадою педагогічного працівника	Соціальні педагоги закладів дошкільної освіти					
5.	Напрямок освітньої програми	Професійна компетентність соціального педагога закладів дошкільної освіти					
6.	Зміст освітньої програми	№ з/п	Освітній компонент (модуль, тема)	Засоби провадження			
				Кількість годин			
				лекційні	семінарські	практичні	усього
		1.	Модуль 1. Соціально-гуманітарний. Модернізація системи освіти в контексті викликів XXI століття	4		2	6
		1.1.	Роль освіти у формуванні та розвитку людського капіталу	2			2
		1.2.	Гуманістичні аспекти модернізації освіти в контексті традицій та інновацій	2			2
		1.3.	Національна ідентичність в історичному вимірі			2	2
		2.	Модуль 2. Професійний. Освітнє середовище закладу дошкільної освіти: територія безпеки та розвитку	2		18	20
		2.1. Інваріантна складова модуля		2		12	14
		2.1.1	Безпека життєдіяльності учасників освітнього процесу	2			2
		2.1.2	Критерії та індикатори оцінювання якості педагогічної діяльності			2	2
		2.1.3	Атестація педагогічних працівників закладів дошкільної освіти: правові аспекти			2	2
		2.1.4	Створення безпечної освітньої екосистеми закладу освіти			2	2
		2.1.5	Психологічна підтримка учасників освітнього процесу			6	6
		2.2. Варіативна складова модуля				6	6
		2.2.1	Інклюзивна освіта: теорія і практика			6	6

		2.2.2	Формування команди для розвитку культури демократії в школі			6	6
		2.2.3	Дії учасників освітнього процесу в надзвичайних ситуаціях соціального, воєнного та природного характеру			6	6
		3.	Модуль 3. Фаховий. Організація роботи соціального педагога закладу дошкільної освіти	6		32	38
		3.1. Інваріантна складова модуля		6		14	20
		3.1.1	Нормативно-правове забезпечення діяльності та особливості ведення документації соціальних педагогів закладів дошкільної освіти	2			2
		3.1.2	Використання сенсорної інтеграції в роботі соціального педагога з дітьми			2	2
		3.1.3	Взаємодія соціального педагога з батьками вихованців закладу			2	2
		3.1.4	Психолого-педагогічні особливості соціалізації дітей у різновікових групах ЗДО	2			2
		3.1.5	Вивчення адаптаційного періоду здобувачів освіти			2	2
		3.1.6	Упровадження здоров'язберезувальних технологій у практику роботи закладу освіти	2		2	4
		3.1.7	Тайм-менеджмент як ефективний інструмент соціального педагога в контексті нового змісту освіти			2	2
		3.1.8	Особливості підходу до вихованців з різними типами темпераменту в освітньому процесі			2	2
		3.1.9	Використання казкотерапії як методу взаємодії з батьками			2	2
		3.2. Варіативна складова модуля				18	18
		3.2.1.	Особливості психологічної взаємодії з вихованцями цифрового покоління			6	6
		3.2.2.	Ненасильницьке спілкування як інструмент вирішення конфліктів			6	6
		3.2.3.	Формування здорових харчових звичок в учасників освітнього процесу			6	6
		3.2.4.	“Культура добросусідства” в дитячому садку: розвиток соціально-громадянської компетентності дітей			6	6

		4.	Модуль 4. Діагностико-аналітичний			8	8
		4.1.	Установче заняття. Вхідне діагностування			2	2
		4.2.	Конференція з обміну досвідом			2	2
		4.3.	Захист випускних робіт			2	2
		4.4.	Вихідне діагностування			2	2
			Разом:	10		62	72
7.	Обсяг (тривалість), що встановлюється в годинах та/або кредитах ЄКТС	72 год / 2,4 ЄКТС					
8.	Форма підвищення кваліфікації	Очна, дистанційна, очно-заочна, пролонгована					
9.	Вид підвищення кваліфікації	Навчання за освітньою програмою підвищення кваліфікації					
10.	Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться	Загальні компетентності: ЗК.01, ЗК.02, ЗК.03, ЗК.04, ЗК.05, ЗК.06, ЗК.07, ЗК.08, ЗК.09 Професійні компетентності: А Психологічна профілактика (А1, А2, А3, А4); Б Психологічна просвіта (Б1, Б2, Б3, Б4); В Психологічна діагностика (В1, В2, В3, В4); Г Психологічна допомога (Г1, Г2); Ґ Професійний розвиток (Ґ1, Ґ2, Ґ3, Ґ4); Д Співпраця (Д1, Д2, Д3); Е Організаційно-методична діяльність (Е1, Е2)					
11.	Очікувані результати	Удосконалення загальних та професійних компетентностей					
12.	Особа (особи), які виконують освітню програму	Рогова В.Б. Пащенко Д.І. Перерва В.С. Кабан Л.В. Часнікова О.В. Локоткова Л. А. Загурська С.М. Аносова А.В. Шевченко А.М. Шелест Л. В. Алексєєва О.І. Слободяник Г. І. Луценко Т. М.					

		Дерій О. В. Корж Т.М. Качуровський В.С. Камінський О.І. Гаркавенко Ю.О. Дишлева І.В. Вихрестенко Ж.В. Славінська М.О.
13.	Строки виконання програми	Календарний рік
14.	Місце виконання освітньої програми	Комунальний навчальний заклад Київської обласної ради «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів» (вул. Ярослава Мудрого, 37, м. Біла Церква, 09107)
15.	Вартість надання освітньої послуги	Собівартість обраховується залежно від наповнення груп згідно з вимогами чинного законодавства
16.	Мінімальна та максимальна кількість осіб у групі	25-30 осіб
17.	Документ, що видається за результатами підвищення кваліфікації	Свідоцтво про підвищення кваліфікації
18.	Забезпечення розміщення освітньої програми на сайті	сайт: https://www.kristti.com.ua/ програма:

Модуль 1. Соціально-гуманітарний. Модернізація системи освіти в контексті викликів XXI століття

1.1. Роль освіти у формуванні та розвитку людського капіталу

Роль освіти у формуванні та розвитку людського капіталу: огляд класичних та сучасних підходів. Аналіз програм та національних стратегій розвитку людського капіталу європейських країн та України. Переваги та обмеження у розумінні ролі освіти в процесі формування людського капіталу. Розгляд перспектив розвитку освіти та її впливу на людський капітал у майбутньому. Реалізація інноваційного освітнього проекту на всеукраїнському рівні за темою «Модель національного освітнього технопарку з підвищення якості освіти у викликах воєнного/повоєнного часу».

1.2. Гуманістичні аспекти модернізації освіти в контексті традицій та інновацій

Гуманістичні підходи до модернізації освіти. Традиціоналізм в освіті: огляд традиційних підходів до освіти. Методологічні принципи виховання: природовідповідності, культуровідповідності та народності. Генеза проявів цих принципів у модернізації освітнього процесу від античних часів до сьогодення. Стандартизація змісту освіти. Аргументи за збереження традицій в освіті. Прогресивізм в освіті. Ідея інноваційного підходу до освіти. Аргументи за впровадження інновацій в освітній процес.

1.3. Національна ідентичність в історичному вимірі

Поняття національної та громадянської ідентичності. Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» та його статті щодо основних напрямків освітньої діяльності. Різновиди освітніх заходів, пропоновані Законом України для реалізації основних напрямків виховання національної та громадянської ідентичностей. Історична генеза української національної ідентичності: між конфронтацією та співробітництвом. Проблематика та методика національно-патріотичного, військово-патріотичного, громадянського та духовно-морального виховання. Регіональність у становленні української національної та громадянської ідентичності. Роль позашкільних заходів та позакласної роботи у формуванні національної та громадянської ідентичності. Пошукова та творча діяльність учнів/учениць у формуванні національної та патріотичної діяльності.

Очікувані результати за соціально-гуманітарним модулем 1 охоплюють:

Знання й розуміння:

- сутності людського капіталу, його впливу на соціально-економічний розвиток;
- ролі освіти у формуванні кваліфікаційного потенціалу суспільства та індивідуального розвитку кожної особистості;
- впливу освіти на здоров'я, економічний розвиток, соціальну стабільність, культурні процеси;
- суті наступних методологічних принципів виховання: природовідповідності, культуровідповідності та народності;
- способів забезпечення якості іншомовної освіти та рівного доступу до неї;
- сутності української національної ідеї;
- ролі духовно-морального фактору та духовної свідомості у справі становлення національної ідентичності, мотивації багатьох поколінь українців до захисту своєї Батьківщини.

Уміння:

- аналізувати взаємозв'язок між рівнем освіти нації та її економічними показниками;
- синтезувати інформацію щодо ефективних підходів до розвитку освіти для забезпечення сталого розвитку суспільства;
- створювати стратегії та програми розвитку освіти з урахуванням потреб сучасного ринку праці та соціокультурних вимог;
- використовувати нові досягнення у психології чи фізіології для поліпшення результативності своєї роботи;
- чітко й переконливо висловлювати свої думки про історичні аспекти національної ідентичності, ефективно обмінюватися інформацією з іншими.

Диспозиції (цінності, ставлення):

- підтримка принципу доступності освіти для всіх верств суспільства, незалежно від соціального статусу чи матеріального стану;
- готовність до впровадження нових методів та технологій в освітній процес для підвищення ефективності освіти;
- усвідомлення важливості знань як основного ресурсу для розвитку суспільства та самореалізації особистості;

- усвідомлення власної ролі у формуванні та розвитку людського капіталу як ключового чинника сталого розвитку суспільства;
- усвідомлення об'єктивної необхідності впровадження інновацій в освітньому процесі при виникненні нових наукових знань у психології, фізіології, антропології;
- усвідомлення необхідності постійного професійного розвитку;
- постійне удосконалення мотиваційних стратегій залучення учнів/учениць до вивчення іноземних мов;
- усвідомлення ролі вчителя як фасилітатора освітнього процесу;
- усвідомлення своєї національної ідентичності, відкритість до самокритики, звільнення від націоналістичних уявлень.

Модуль 2. Професійний. Освітнє середовище Закладу дошкільної освіти: територія безпеки та розвитку

2.1. Інваріантна складова модуля

2.1.1. Безпека життєдіяльності учасників освітнього процесу

Забезпечення безпеки з закладі освіти відповідно до вимог законодавства. Захист здоров'я учасників освітнього процесу. Безпека на території закладу освіти: контроль доступу та відеоспостереження, безпечний шлях до закладу освіти, проведення профілактичних занять з правил дорожнього руху. Техніка безпеки в кабінетах та лабораторіях, правила безпечного проведення дослідів. Екологічна безпека та гігієна, упровадження екологічно безпечних технологій в освітній процес. Включення тем безпеки життєдіяльності в освітні програми. Проведення занять та тренінгів.

2.1.2. Критерії та індикатори оцінювання якості педагогічної діяльності

Поняття «критерії оцінювання» та «індикатори якості педагогічної діяльності», їх взаємозв'язок і значення в педагогічній практиці. Розгляд основних видів критеріїв якості педагогічної діяльності відповідно до вимог «Абетки для директора». Пояснення та приклади індикаторів, що відображають кожен із цих критеріїв. Практика оцінювання та самооцінювання педагогічної діяльності. Застосування критеріїв та індикаторів педагогічної діяльності в підготовці до проходження сертифікації та атестації.

2.2.3. Атестація педагогічних працівників закладів дошкільної освіти: правові аспекти

Основні нормативні документи, на які слід звернути увагу під час проходження атестації педагогічних працівників; норми, які набирають чинності з моменту оприлюднення нового Положення; аналіз загальних аспектів, висвітлених у Положенні; порівняльна характеристика Типового та нового Положення, ознайомлення нововведень.

2.1.4. Створення безпечної освітньої екосистеми закладу освіти

Поняття фізична безпека, безпечне освітнє середовище. Екосистемний підхід. Формула «Дитина в безпеці». Рівні відповідальності в забезпеченні фізичної безпеки в освітньому середовищі. Ролі в надзвичайній ситуації. Симуляційна гра «Безпечна дорога до школи». Поняття інформаційної безпеки. Цифрова безпека. Інформаційна культура та інформаційна гігієна. Джерела інформації. Види медіа, їх вплив на споживача інформації. Вправа «Новина з телефону». Психологічна безпека в освітньому середовищі: ключові поняття, інструменти, механізми формування, розподіл відповідальності та ролей. Техніки психологічної підтримки та психоемоційної саморегуляції. Ізраїльська модель стресостійкості BASIC PH.

2.1.5. Психологічні аспекти створення сприятливого безпечного середовища в закладі освіти

Поняття безпечного і здорового освітнього середовища. Причини недостатнього рівня розбудови безпечного і здорового освітнього середовища в сучасних навчальних закладах. Указ Президента України Про Національну стратегію розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі. Цілі, завдання, очікувані результати реалізації Національної стратегії розбудови безпечного і здорового освітнього середовища. Умови розбудови безпечного і здорового освітнього середовища. Особливості спілкування дорослих, що актуалізують агресивну поведінку учнів. Спілкування як фактор психопрофілактики агресивної поведінки учнівської молоді. Організаційні аспекти протидії булінгу в закладі освіти. Підходи до реагування на наслідки в надзвичайних ситуаціях. Основні принципи надання психосоціальної допомоги. Ресурсність, модель подолання стресу М. Лаада (BASIC PH). Емоційні порушення в дітей різних вікових категорій, вплив стресу на успішність навчання учнів. Способи відновлення ресурсного стану в умовах війни. Збереження психологічного здоров'я під час самоізоляції, дієві техніки самопомоги. Особливості зниження рівня тривожності в учнів.

Психічне здоров'я та психосоціальна підтримка: зміст понять. Надзвичайні ситуації. Благополуччя людини. Взаємозв'язок проблем психічного здоров'я та психосоціальної підтримки в надзвичайних ситуаціях. Визначення понять «стрес», «життєстійкість». Забезпечення необхідних умов для подолання гострої реакції психіки людини на стрес. Опановування прийомів, які сприяють управлінню стресом та відновленню емоційної рівноваги в надзвичайних ситуаціях. Стратегії подолання стресу.

Очікувані результати за інваріантною складовою професійного модуля 2.1. охоплюють:

Знання й розуміння:

- механізмів і технологій формування, розвитку та корекції позитивного особистісно-професійного іміджу соціального педагога;
- ролі педагога як каталізатора особистісного розвитку вихованців в умовах нової парадигми освіти;
- сутності критеріїв та індикаторів в оцінюванні якості педагогічної діяльності;
- взаємозв'язку між виконанням критеріїв та досягненням освітніх цілей та завдань;
- сучасних тенденцій розвитку освіти.

Уміння:

- аналізувати власний досвід, навички та потреби для визначення пріоритетів у професійному розвитку;
- розробляти стратегії та дії для досягнення поставлених цілей;
- планувати свій професійний розвиток, враховуючи вимоги та потреби власної педагогічної практики;
- готуватися до атестації та представляти свою професійну діяльність на атестаційній комісії;
- упроваджувати засоби самовдосконалення, підвищення кваліфікації для постійного професійного зростання;
- аналізувати педагогічну діяльність з використанням різних критеріїв та індикаторів якості освіти;
- організовувати освітній процес відповідно до компетентнісного підходу.

Диспозиції (цінності, ставлення):

- позитивне ставлення до постійного вдосконалення своєї професійної компетентності;
- усвідомлення відповідальності за власний професійний розвиток;
- готовність до впровадження нових педагогічних ідей та технологій для покращення власної професійної діяльності;
- здатність об'єктивно оцінювати власну педагогічну діяльність та готовність до безперервного професійного розвитку;
- важливість власного професійного розвитку для реалізації освітніх стандартів;

- готовність до впровадження нових підходів та технологій у свою роботу на основі результатів оцінювання.

2.2. Варіативна складова модуля

2.2.1. Інклюзивна освіта: теорія і практика

Тема 1. Організація інклюзивного освітнього середовища: алгоритм дій закладу освіти

Принципи та практичні аспекти створення інклюзивного освітнього середовища в закладах освіти. Ідентифікація потреб учнів з особливими освітніми потребами, розробка індивідуальної програми розвитку, індивідуальних навчальних планів. Підтримка педагогів у розвитку адаптивних методик навчання, створення безбар'єрного фізичного та соціального середовища. Розвиток рівності, толерантності, розуміння різноманітності серед учнів, сприяння їхньому повноцінному включенню в суспільство. Організація професійного розвитку педагогічного колективу з питань інклюзивної освіти, сприяння співпраці з батьками учнів з особливими освітніми потребами, впровадження системи моніторингу та оцінювання ефективності інклюзивного середовища.

Тема 2. Психолого-педагогічний супровід інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами

Роль та функції психологів і педагогів у створенні сприятливого середовища для навчання й розвитку кожного учня, незалежно від його особливостей. Методи, стратегії психолого-педагогічного супроводу, спрямовані на індивідуалізацію освітнього процесу, підтримку соціально-емоційного розвитку учнів, виявлення, вирішення можливих труднощів. Взаємодія з батьками учнів, іншими учасниками освітнього процесу з метою підтримки та співпраці у створенні ефективного інклюзивного середовища. Аналіз концепційного та теоретичного базису психолого-педагогічного супроводу інклюзивного навчання, використання теорій розвитку, психології виховання та соціальної педагогіки. Взаємодія психологів, педагогів, інших спеціалістів у сфері освіти для ефективного розвитку інклюзивних практик спільного розв'язання проблем.

Тема 3. Урахування вікових та індивідуальних особливостей дітей з особливими освітніми потребами в освітньому процесі

Вплив вікових особливостей на навчання та розвиток дітей з різними видами особливих освітніх потреб, інтелектуальні, фізичні, емоційно-психологічні та соціальні аспекти. Індивідуальні особливості кожного учня: ступінь функціональних можливостей, стиль навчання, інтереси, потреби, специфічні особливості, пов'язані з конкретними освітніми труднощами. Стратегії, методики адаптації освітнього процесу до врахування цих особливостей з метою забезпечення успішного навчання та розвитку кожного учня. Співпраця між педагогами, психологами, батьками, іншими учасниками освітнього процесу у створенні індивідуалізованих підходів до навчання, підтримки дітей з особливими освітніми потребами. Сучасні підходи та методики, спрямовані на індивідуалізацію освітнього процесу з урахуванням вікових, індивідуальних особливостей дітей з особливими освітніми потребами: диференціація завдань, використання різноманітних методів навчання та оцінювання.

2.2.2. Формування команди для розвитку культури демократії в школі

Тема 1. Демократичне врядування

Принципи демократичного врядування. Участь – основа демократичної культури школи. Шкільні правила на основі цінностей демократії. Роль учнівського самоврядування у формуванні демократичних цінностей. Принципи та практики демократичного прийняття рішень у шкільному середовищі. Створення та функціонування шкільного парламенту. Методи інклюзивного управління у школі: врахування потреб всіх учасників. Розвиток лідерських якостей серед учнів через демократичне врядування. Роль вчителя як фасилітатора демократичного процесу в шкільному колективі. Вплив демократичного врядування на клімат

та культуру школи.

Тема 2. Командна взаємодія

Командотворення: формування команди, тимбілдинг. Ролі та лідерство в командах. Фасилітація як інструмент взаємодії та розвитку команд. Методи фасилітації, мотивації учасників, досягнень результатів роботи в команді. Розвиток ефективних команд у професійному середовищі: фактори успіху. Роль лідерства у формуванні та підтримці командної взаємодії. Ключові навички комунікації для побудови успішних командних відносин. Стратегії вирішення конфліктів у команді: підходи та методи. Типи ролей у команді, їх вплив на результативність спільної діяльності. Психологічний клімат у команді: чинники, що сприяють спільному успіху. Використання технологій для поліпшення командної взаємодії та спільної роботи.

Тема 3. Життєздатність команди

Створення команди для виконання завдання, прояву ролей, командного лідерства. Можливості мотивації до участі в команді. Зростання через лідерство в команді. Діяльність шкільних команд. Мотивація учасників команди. Розвиток довіри та взаєморозуміння у складі команди як фундамент життєздатності. Стратегії збереження та підтримки мотивації учасників команди на тривалий термін. Реагування на виклики та зміни, адаптивність команди як складник її життєздатності. Роль лідера в підтримці та зміцненні життєздатності команди. Ефективне управління конфліктами в командному середовищі для забезпечення стабільності та продуктивності. Оцінка, моніторинг параметрів життєздатності команди: інструменти, методи.

2.2.3. Дії учасників освітнього процесу в надзвичайних ситуаціях соціального, воєнного та природного характеру

Тема 1. Надзвичайні ситуації, їх наслідки

Причини виникнення, класифікація надзвичайних ситуацій. Загальні ознаки НС. Рівні надзвичайних ситуацій. Наслідки надзвичайних ситуацій соціального, воєнного та природного характеру. Режим надзвичайної ситуації. Повідомлення про загрозу і виникнення надзвичайної ситуації, постійне інформування про зміни ситуації. Типи надзвичайних ситуацій: природні катастрофи, техногенні аварії, соціальні конфлікти тощо. Психологічні аспекти надзвичайних ситуацій: стрес, тривога та підтримка психічного здоров'я. Вплив надзвичайних ситуацій на соціальні, економічні та екологічні системи. Роль правоохоронних та гуманітарних організацій у реагуванні на надзвичайні ситуації. Міжнародна співпраця в попередженні та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій.

Тема 2. Послідовність дій у надзвичайних ситуаціях природного характеру

Характеристика зон стихійного лиха (ураганів, затоплень, пожеж). Правила поведінки, дії працівників у НС природного характеру. Правила евакуації для працівників закладу освіти. Порядок евакуації. Захист: процедури евакуації, пошук притулку та безпечних зон. Екстренні заходи: надання першої допомоги врятованим, врятування заблокованих або постраждалих. Спільна діяльність між рятувальними службами, владними структурами та громадськістю. Відновлення житлових та інфраструктурних об'єктів, медичних послуг, освіти та інших сфер життєдіяльності.

Тема 3. Алгоритм дій у надзвичайних ситуаціях соціального та воєнного характеру

Захист населення від небезпечних факторів. Колективні засоби захисту населення. Дії в разі вчинення терористичного акту (вибуху). Дії при виявленні вибухових пристроїв або підозрілих предметів. Дії у випадку обвалення будівель, споруд. Дії у випадку перебування під завалом. Організація та проведення евакуаційних заходів для цивільного населення під час надзвичайних ситуацій. Координація дій правоохоронних органів у надзвичайних ситуаціях соціального та воєнного характеру. Організація, надання гуманітарної допомоги, медичного забезпечення для постраждалих у надзвичайних ситуаціях. Забезпечення доступної та інформативної комунікації з громадськістю, засобами масової інформації під час надзвичайних

ситуацій. Відновлення та реабілітація, організація процесу відновлення, реабілітації суспільства після надзвичайних ситуацій соціального та воєнного характеру.

Очікувані результати за варіативною складовою професійного модуля 2.2. охоплюють:

Знання й розуміння:

- теоретичних засад інклюзивної освіти, її цілей, принципів та основних концепцій;
- особливостей, причин освітніх та психологічних втрат у сучасному освітньому середовищі;
- наслідків освітніх та психологічних втрат (низький рівень успішності, втрата навчальної мотивації, погіршення ментального здоров'я);
- принципів демократії в школі;
- сутності поняття «команда», ролі та лідерство в команді, «фасилітація», сфери її застосування;
- видів надзвичайних ситуацій соціального, воєнного та природного характеру;
- визначення основних етапів та принципів організації заходів захисту в надзвичайних ситуаціях;
- розпізнавання потенційних загроз та ризиків, що виникають у надзвичайних ситуаціях.

Уміння:

- виявляти й адаптувати навчальні матеріали та методики з урахуванням особливих освітніх потреб учнів;
- застосовувати засоби й методи інклюзивної педагогіки для створення сприятливого освітнього середовища для всіх учнів, враховуючи їхні індивідуальні особливості та потреби;
- використовувати підходи до компенсації освітніх втрат;
- володіти навичками ефективної підтримки учнів, сприяти їхньому здоровому психологічному розвитку;
- визначати й використовувати сучасні методи та форми мотивації учнів у навчанні;
- уживати превентивні заходи щодо конфліктів і булінгу;
- добирати та практично застосовувати методи фасилітації в діяльності команд;
- визначати способи мотивації до участі в команді;
- моделювати можливості для лідерства кожного/-ї завдяки командній роботі;
- розробляти стратегії, дії для досягнення поставлених цілей;
- брати участь у створенні безпечної освітньої екосистеми закладу освіти;
- планувати та виконувати евакуаційні процедури в надзвичайних ситуаціях;
- працювати в команді, координувати дії групи та, за необхідності, брати на себе лідерську роль для досягнення спільної мети;
- швидко та об'єктивно оцінювати ситуацію, приймати належні рішення щодо дій у різних обставинах.

Диспозиції (цінності, ставлення):

- усвідомлює принципи справедливості, рівності права всіх дітей на якісну освіту, доступ до освітніх можливостей, незалежно від їхніх особливих освітніх потреб;
- відповідально, дбайливо ставиться до безпеки учасників освітнього процесу, їхнього оточення;
- розробляє, реалізує спеціальні програм і стратегії для подолання освітніх і психологічних втрат;
- розвиває власні навички у сфері безпеки та готовності до дій у надзвичайних ситуаціях;
- оцінює переваги культури демократії у школі;
- демонструє ціннісне ставлення до членів команди;
- мотивує членів команди;
- усвідомлює відповідальність за власний професійний розвиток;

- упроваджує нові педагогічні ідеї та технології для покращення власної професійної діяльності.

Модуль 3. Фаховий. Організація роботи соціального педагога закладу дошкільної освіти

3.1. Інваріантна складова модуля

3.1.1. Нормативно-правове забезпечення діяльності, особливості ведення документації соціальних педагогів закладів дошкільної освіти

Нормативно-правові акти, що регулюють діяльність психологічної служби в системі освіти України, зокрема, соціальних педагогів. Нормативна база функціонування психологічної служби закладу освіти. Вимоги до ведення обов'язкової документації. Діяльність в умовах дистанційного навчання. Планування роботи, характеристика основних напрямів діяльності соціального педагога, їх змістове наповнення. Реалізація напрямів діяльності. Застосування циклограми як ефективного методу організації діяльності соціального педагога закладу освіти.

3.1.2. Використання сенсорної інтеграції в роботі соціального педагога з дітьми

Під час навчальних занять слухачі розширюють свої теоретичні знання щодо сенсорної інтеграції людини, знайомляться зі змістом сенсорного скринінгу, який дозволяє визначити сенсорні труднощі дитини, методами роботи, іграми та вправами для підтримки дітей в їх сенсорних труднощах.

3.1.3. Взаємодія соціального педагога з батьками вихованців закладу

Сім'я – інститут соціального виховання підростаючого покоління. Соціальна взаємодія закладу освіти та сім'ї у процесі соціалізації дитини. Завдання, напрями та основний зміст соціально-педагогічної діяльності з сім'єю. Напрями та форми роботи з різними типами сімей. Соціально-педагогічна діяльність із дітьми та сім'ями, які опинилися в складних життєвих обставинах.

3.1.4. Психолого-педагогічні особливості соціалізації дітей дошкільного віку

Визначення соціалізації в дошкільному віці, її роль у формуванні особистості. Особливості психологічного розвитку дітей дошкільного віку, їх вплив на соціалізацію. Методи педагогічної підтримки соціалізації в дошкільному віці: групова робота, ігрові ситуації, спільні проєкти тощо. Урахування індивідуальних особливостей дітей дошкільного віку при плануванні педагогічних впливів на процес соціалізації.

3.1.5. Вивчення адаптаційного періоду здобувачів освіти

Адаптація та її види. Особливості адаптації дошкільників. Етапи адаптаційного процесу. Чинники, що впливають на характер та тривалість адаптаційного періоду. Рівні адаптаційного процесу. Ознаки порушення адаптації здобувачів освіти. Рекомендації для педагогічних працівників та батьків щодо профілактики дезадаптації вихованців закладу.

3.1.6. Упровадження здоров'язбережувальних технологій у практику роботи закладу освіти

Аналіз ознак якісної превентивної освіти, концепція, завдання, зміст, методика формування здоров'язбережувальної компетенції учнів на засадах розвитку життєвих навичок; характеристика методичних механізмів інтегрованого підходу до формування здоров'язбережувальної компетентності учнів; моніторинг здоров'язбережувальних технологій, визначення доцільності застосування їх в закладі освіти; готовність педагогів до використання методів, засобів навчання, що забезпечують упровадження здоров'язбережувальних технологій в освітньому процесі.

3.1.7. Тайм-менеджмент як ефективний інструмент соціального педагога в контексті нового змісту освіти

Суть понять «тайм-менеджмент» та «само-менеджмент», відпрацювання навичок самоорганізації, мотивації, цілепокладання, розстановки пріоритетів, делегування повноважень, контролю, оцінки особистих показників діяльності. Методи організації робочого часу та раціонального використання власних ресурсів.

3.1.8. Особливості підходу до вихованців з різними типами темпераменту в освітньому процесі

Сутність поняття «темперамент» та його складові, критерії-властивості темпераменту: сензитивність, реактивність, активність, пластичність і ригідність, екстраверсія, інтроверсія. Діагностичний компонент: проєктний психологічний тест педагогічним працівникам для визначення типу темпераменту. Вправлення у визначенні типу темпераменту за описом поведінки учня. Розробка рекомендацій щодо організації освітнього процесу з урахуванням темпераменту особистості.

3.1.9. Використання казкотерапії як методу взаємодії з батьками

Основні форми взаємодії батьків та педагогів в організації освітнього процесу. Розподіл функцій та обов'язків між батьками, педагогами в організації навчання. Взаємодія з батьками за допомогою терапевтичної казки. Алгоритм терапевтичної казки, що допомагає визначити очікування батьків від дітей, педагогів та себе. Метод корекції та оптимізації взаємодії батьків і педагогів за допомогою казки. Використання сімейних міфів, історій в психологічному консультуванні. Конструктивне рішення сімейних проблем з допомогою казки. «Сімейні ролі» – «казкові ролі». Сімейні традиції, ритуали, їх відображення в казкових сюжетах.

Створення казки на основі спогадів із дитинства. Енергоінформаційне поле сім'ї. Техніка «Скриня з приданим», «Казка про силу мого роду...». Застосування казкових сюжетів для вирішення життєвих ситуацій. Техніки «Повернення маленької феї», «Проблемна-непроблемна ситуація», «Повернення у свою казку...». Написання спільної казки. Техніка «Календар нашого щастя....», «Найголовніша наша мрія».

Очікувані результати за інваріантною складовою фахового модуля 3.1. охоплюють:

Знання і розуміння:

- сучасних тенденцій розвитку освіти;
- нормативно-правових основ, законодавчих актів у сфері освіти;
- сутності Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти);
- нормативно-правових актів, що регулюють діяльність психологічної служби в системі освіти України, зокрема, соціальних педагогів;
- складових професійної компетентності педагога;
- сучасних форм і методів комунікації;
- методик та технологій сенсорної інтеграції.

Уміння:

- організовувати освітній процес відповідно до вимог законодавства;
- реалізовувати сучасні підходи до організації освітнього процесу в умовах очного, дистанційного, змішаного навчання;
- створювати модель безпечного і дружнього до дитини середовища в закладі дошкільної освіти;
- управляти часом та ресурсами, що дозволяють ефективно організовувати робочі процеси та досягати поставлених завдань;

- визначати актуальні напрямки діяльності та завдання за напрямками;
 - планувати роботу, обирати необхідний інструментарій;
 - застосувати сучасні технології для організації ефективної взаємодії всіх учасників освітнього процесу;
 - упроваджувати здоров'язбережувальні технології у практику роботи закладу освіти.
- Диспозиції (цінності, ставлення):**
- усвідомлення необхідності постійного професійного розвитку;
 - гуманістична спрямованість освітнього процесу;
 - дитиноцентризм, цінність особистості;
 - взаємодія з усіма учасниками освітнього процесу, гнучкість, адаптивність.

3.2. Варіативна складова модуля

3.2.1. Особливості педагогічної взаємодії з вихованцями цифрового покоління

Тема 1. Цифрове покоління в контексті теорії поколінь

Інформаційне суспільство як етап розвитку цивілізації. Типологія поколінь у ракурсі соціокультурного простору. Переформатування понятійного мислення в парадигмі кліпової культури. Теорія поколінь як сукупність суспільно-наукових підходів в царинах соціології, філософії та психології. Стратегія конструктивної комунікації в розрізі теорії поколінь.

Тема 2. Феномен «кліпового мислення» у контексті навчальної діяльності вихованця цифрового покоління

Кліпове мислення як спосіб пізнання. Ключові ознаки трансформації моделі споживання інформації дітьми інтернет-покоління. Ризики маніпулятивного впливу в реаліях кліпової свідомості. Психолого-педагогічні особливості дітей, яким притаманне кліпове мислення.

Тема 3. Методи ефективної педагогічної взаємодії з сучасним вихованцем

Візуалізація та мультимедійність як визначальні фактори взаємодії з віртуальним інформаційним середовищем. Освітні практики активізації переваг кліпового мислення. Візуалізація як основа успішної інтернет-комунікації.

3.2.2. Ненасильницьке спілкування як інструмент вирішення конфліктів

Тема 1. Основи ненасильницького спілкування

Визначення понять, принципи та стратегії. Емпатія та співчуття в ненасильницькому спілкуванні. Конфліктологія, вирішення конфліктів без насильства.

Тема 2. Активне слухання: техніки та практики

Комунікаційні навички для досягнення взаємопорозуміння та уникнення конфліктів. Позитивне підсилення, мотивація в ненасильницькому спілкуванні.

Тема 3. Культурна чутливість та різноманітність у ненасильницькому спілкуванні

Розвиток ефективного спілкування в різних контекстах: робота, сім'я, соціальні сфери тощо. Гендерні аспекти ненасильницького спілкування. Створення позитивного робочого та навчального середовища через ненасильницьке спілкування.

3.2.3. Формування здорових харчових звичок в учасників освітнього процесу

Тема 1. Засади здорового харчування

Навіщо людина їсть? Нутрієнти, макро- і мікронутрієнти. Їжа: отрута та ліки. Харчові звички. Вітаміни в житті людини. Вода. Тарілка здорового харчування. Щоденник харчування.

Тема 2. Генетичні та середовищні аспекти харчової поведінки

Українські традиції та страви. Харчові традиції в різних культурах. Харчові звички. Розлади харчування. Досягнення нутригеноміки.

Тема 3. Маркери формування здорових харчових звичок

Умови зберігання, термін придатності різних продуктів. Маркетинг і реклама. Утилізація харчових відходів. Електронні помічники для організації харчового режиму.

3.2.4. «Культура добросусідства» в дитячому садку: розвиток соціально-громадянської компетентності дітей

Тема 1. Концептуальні засади впровадження курсу «Культура добросусідства» в практику роботи ЗДО

Інноваційний курс «Культура добросусідства». Ознайомлення з освітньою програмою «Український віночок. Регіон». Інтеграція програми в освітній процес сучасного закладу дошкільної освіти. Планування роботи з реалізації змісту програми в ЗДО.

Тема 2. Формування комунікативної компетентності дітей у процесі роботи за програмою «Український віночок. Регіон»

Розширення знань про конфлікт, стилі поведінки в конфлікті. Особливості ненасильницької комунікації. Особливості міжкультурної вербальної і невербальної комунікації. Використання ігор, спрямованих на попередження конфліктів.

Тема 3. Медіаграмотність у закладі дошкільної освіти

Поняття “медіаграмотність”, її значення в житті людини. Розвиток критичного мислення у дітей дошкільного віку. Методика роботи з відео. Спрямований перегляд/читання. Малюнок як медіатекст. Декодування фотографій.

Очікувані результати за варіативною складовою фахового модуля 3.2. охоплюють:

Знання і розуміння:

- особливостей соціально-емоційного розвитку дошкільників, ресурсів гри для забезпечення соціально-емоційного розвитку дошкільників;
- змісту, методів, інструментів, методичного забезпечення Програми «Peppy Pals» («Веселі Друзі»);
- методики проведення занять із застосуванням методів арт-педагогіки;
- сутності соціально-емоційного розвитку сучасних дітей;
- концептуальних засад викладання культури добросусідства;
- методів інтерактивного навчання.

Уміння:

- сприяти розвитку соціально-емоційних навичок дошкільників;
- створювати психологічно безпечне освітнє середовище закладу дошкільної освіти;
- реалізовувати Програму «Peppy Pals» («Веселі Друзі»);
- розуміти ризики переживання стресових ситуацій дітьми;
- стабілізувати емоційний стан дітей, використовуючи методи арт-педагогіки;
- практикувати методичний інструментарій викладання навчального предмету «Культура добросусідства»;
- ідентифікувати дескриптори рамки компетентностей в очікуваних результатах програми.

Диспозиції (цінності, ставлення):

- визначає важливість використання потенціалу гри для соціально-емоційного розвитку дошкільників;
- створює умови для успішної реалізації Програми «Peppy Pals» («Веселі Друзі») в закладі дошкільної освіти;
- усвідомлює важливість людського життя, дбайливе та відповідальне ставлення до нього;
- відчуває відповідальність за створення комфортного навчального середовища для своїх вихованців.
- стверджує, що права людини необхідно поважати та захищати;
- дотримується поглядів, що кожен має докладати зусиль заради досягнення взаєморозуміння та змістовного діалогу між людьми та групами, які відрізняються між собою;
- налагоджує контакти з іншими людьми для вивчення їхньої культури.

Рекомендовані джерела

1. Абетка інклюзивності і толерантності: науково-популярне видання ІГО «Соціальна синергія». Київ: Видавництво «Теза», 2020. 30 с. URL: <https://bit.ly/3FQSmDs>
2. Айві А. Цілеспрямоване інтерв'ювання і консультування: сприяння розвитку клієнта. Київ: Сфера, 1998. 342 с.
3. Аксініна І., Войтанішек О., Саніна О. Педагогічний коучинг: новація в шкільному менеджменті. *Директор школи*. 2018. № 23-24, С. 10-20.
4. Алгоритм дій місцевих органів виконавчої влади органів місцевого самоврядування, органів управління освітою, керівників закладів освіти щодо забезпечення укриття учасників освітнього процесу. URL: <https://bit.ly/3YnKDDS>
5. Андрющенко О.О. Сутність феномену «рефлексивні вміння педагога». *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2016. Вип. 51(104), С. 67-73.
6. Арт-педагогіка.
URL: https://akord.at.ua/publ/statti_2/art_pedagogika_jak_innovacijna_tekhnologija_osobistisno_orientovanogo_navchannja_ta_vikhovannja/3-1-0-4
7. Арт-терапія: види, методи, ефективність. URL: <https://psychologer.com.ua/art-terapiia/>
8. Барна М.В. Іміджологія: навч. посіб. для дистанційного навчання. Київ: Університет «Україна», 2018. 217 с.
9. Бахтіна Г.П. Інформатизація суспільства та проблема «кліпового мислення». URL: <http://kpi.ua/1102-7>.
10. Безпека під час навчання: рекомендації щодо організації укриття. URL: <https://bit.ly/3YITGVN>
11. Богосвятська А., Кудрик Л. Комунікативна компетентність педагога-коуча. *Зарубіжна література в школах України*. 2020. № 4, С. 12-17.
12. Бріер Д., Скотт К. Основи травмофокусованої психотерапії. Львів: Свічадо, 2015. 448 с.
13. Веселі Друзі - Путівник-порадник для педагога (2023). The LEGO Foundation. 37 с.
14. Використання Kahoot у навчально-виховному процесі: веб-сайт. URL: <https://bit.ly/3Vmanig>
15. Вукіна Н.В., Дементієвська Н.П., Сущенко І.М. Критичне мислення: як цьому навчати: наук.-метод. посіб. / за наук. ред. О.І. Пометун. Харків, 2007. 190 с.
16. Галузяк В.М. Рефлексія у структурі особистісно-професійної зрілості вчителя. *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2008. № 4, С. 17-25.
17. Глузман О.В. Базові компетентності: сутність та значення в життєвому успіху особистості. *Педагогіка і психологія: Вісник НАПН України*. 2009. № 2(63), С. 51-60.
18. Головань М.С. Компетенція і компетентність: досвід теорії, теорія досвіду. *Вища освіта України*. 2008. № 3, С. 23-30.
19. Гоулман Д. Емоційний інтелект. Харків: Віват, 2022. 512 с.
20. Грицак Я., Комаров О. Шлях становлення української ідентичності. 2021 р. URL: <https://bit.ly/3ERW4L5>
21. Групові форми роботи в системі психосоціальної допомоги дітям і сім'ям, що опинились у складних життєвих обставинах внаслідок військових дій (досвід упровадження) / В.В. Байдик та ін.; заг. ред. В.Г. Панка, І.І. Ткачук. Київ: Ніка-Центр, 2020. 122 с.
22. Гуревич Р.С. Формування інформаційної компетентності майбутніх учителів засобами мультимедійних технологій. *Наукові записки. Серія: Педагогіка*. 2007. С. 38-41.
23. Гусак В.М. Нові ролі педагога у контексті реформ сучасної української школи. *Педагогіка партнерства як основа розвитку суб'єктів освітньої діяльності в умовах НУШ: матеріали наук.-практич. конференції*. URL: <http://conf.zippo.net.ua/?p=79>
24. Двіжона О.В. Психологічна служба в закладах освіти: навчальний посібник. Чернівці: Книги XXI, 2014. 400 с.
25. Дитяча та юнацька психотерапія. Теорія і практика в сучасних наукових дослідженнях:

монографія / за заг. ред. Г. Католик. Львів: Астролябія, 2012. 312 с.

26. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: підручник. 3-тє вид., випр. Київ: Академвидав, 2015. 304 с.

27. Дії населення в умовах надзвичайних, несприятливих побутових та нестандартних ситуацій: практичний посібник / М.А. Скидан та ін.; за заг. ред. М.А. Скидана. Київ: Атіка, 2007. 92 с.

28. Досвід надання допомоги дітям і сім'ям - жертвам військового конфлікту: практ. посіб. / І.О. Корнієнко та ін. Київ: УНМЦ практ. психології і соціальної роботи, 2017. 152 с.

29. Дуткевич Т.В. Савицька С.В. Практична психологія: Вступ у спеціальність: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2007. 280 с.

30. Екстрена медична допомога (догоспітальні протоколи): посібник / О.В. Богомолець та ін.; за ред. О.В. Богомолець, Г.Г. Роштіна. Київ: Юстон, 2016. 211 с.: іл.

31. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / автор-укладач Н.П. Наволокова. Харків: ВГ «Основа», 2009. 176 с.

32. Євтух М.Б., Пінковська Е.А., Черкашина Т.В. Методики особистісно-професійного самовдосконалення суб'єкта педагогічної діяльності на засадах самопізнання: навч.-метод. посіб. для педагогічних працівників. Черкаси: Видавець Чабаненко Ю.А., 2015. 400 с.

33. Євтух М.Б., Черкашина Т.В. Педагогічна система самопізнання і особистісно-професійного самовдосконалення: підручник. Черкаси: Видавець Чабаненко Ю.А., 2017. 348 с.

34. Запобігання та протидія проявам насильства: діяльність закладів освіти: навчально-методичний посібник/ В.Л. Андрєєнкова та ін. Київ: ФОП Нічога С.О., 2020. 196 с.

35. Застосування діагностичних мінімумів в діяльності працівників психологічної служби: методичні рекомендації / В.М. Горленко та ін.; за ред. В.Г. Панка. Київ: УНМЦ практичної психології і соціальної роботи. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/713246/>

36. Збірка активностей «Соціально-емоційний розвиток і навчання з Веселими Друзями». The LEGO Foundation, 2023. 54 с.

37. Зцілення травм війни: психосоціальний аспект / автор-упор. Т. Артеменко. Черкаси: КНЗ «ЧОПОПП Черкаської обласної ради», 2022. 80 с. URL: <http://oipoppp.ed-sp.net/?q=node/76861>

38. Ілліна О.В. Проблема вмінь, необхідних для організаторської діяльності вчителя, в історії педагогічної думки. *Вісник Житомирського державного педагогічного університету*. 2018. № 24, С. 63-66.

39. Інклюзивна освіта: навчальний посібник / М. Порошенко та ін. Київ: ТОВ «Агентство «Україна», 2019. 300 с.

40. Інклюзивне навчання в закладах загальної середньої освіти: керівництво для тренерів: навч.-метод. посібник. Київ, 2018. 174 с.

41. Інноваційні моделі підвищення кваліфікації працівників психологічної служби і консультантів ПМПК / за ред. В.Г. Панка, З.О. Гаркавенко. Київ: Український НМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2013. 291 с.

42. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід: метод. посіб. / авт.- укл.: О. Пометун, Л. Пироженко. Київ: АПН, 2002. 136 с.

43. Керівництво МПК з психічного здоров'я та психосоціальної підтримки в умовах надзвичайної ситуації. Київ: Унів. вид-во Пульсари, 2017. 216 с.

44. Книш І.В. Кліпове мислення як норма та прояв геніальності. Нові виміри духовності на початку XXI століття : матеріали VI Міжнародної on-line конференції (24-25 травня 2018 року, Сумський державний університет) / за ред. проф. І.П. Мозгового. 2018. С. 48-49.

45. Кобинець Я. Підходи Нової української школи, або Шлях до дитячого серця. URL: <https://bit.ly/3Fjy05x>. (дата звернення: 30.11.2022).

46. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 № 5403-VI. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2013, № 34-35, ст. 458.

47. Козира В.М. Технологія розвитку критичного мислення у навчальному процесі: навч.-метод. посіб. для вчителів. Тернопіль: ТОКІППО, 2017. 60 с.

48. Коноваленко Ю. Тьютори, Едвайсери, Коучі, Фасилітатори, Ментори, Наставники –

розбираємось хто це. 2017. URL: <https://bit.ly/3UjIRjX>

49. Конституція України. Основний закон. Київ, 1996. URL: <https://bit.ly/3Wl5vu3>

50. Консультування в системі психосоціальної допомоги дітям і сім'ям, що опинились у складних життєвих обставинах внаслідок військових дій / за заг. ред. В.Г. Панка, І.І. Ткачука. Київ: УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2019. 144 с.

51. Корекційно-розвиткова програма формування стійкості до стресу у дітей дошкільного віку та школярів «Безпечний простір»: навчально-методичний посібник / С.О. Богданов та ін. Київ: НаУКМА, 2017. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/707671/1/KRP2017.pdf>

52. Коротун О. Методологічні засади змішаного навчання в умовах вищої освіти. *Інформаційні технології в освіті*. 2016. № 3(28), С. 117-129.

53. Костюк А.В. Емоційний інтелект та шляхи його розвитку. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. № 2, С. 85-89.

54. Кочкурова О.В. Динаміка професійної ідентичності майбутніх учителів у процесі професійної підготовки. *Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Серія 12*. 2019. Вип. 25 (49), С. 200-205.

55. Кремень В.Г. Світ знання : людина, наука, освіта. Київ: Знання України, 2016. 87 с.

56. Кугуєнко Н.Ф. Активні та інтерактивні методи навчання як фактор забезпечення педагогіки успіху. *Джерело педагогічної майстерності*. 2008. № 2, С. 32-37.

57. Культура добросусідства. Батьківські збори по-новому: актуально, інтерактивно, корисно: програма та методичні рекомендації / ред.-уклад.: О.В. Аніщенко та ін. Київ: ТОВ «Прометей», 2019. 544 с.

58. Культура добросусідства: Я. Ми. Країна: програма виховних годин для ЗНЗ II–III ст. і методичні рекомендації щодо її апробації та впровадження / авт.-уклад.: М.А. Араджионі та ін. Київ: ТОВ «Контекст Україна», 2016. 260 с.

59. Лукіяничук А.М. Модель розвитку професійної ідентичності майбутніх педагогів. *Проблеми сучасної психології: збірник наукових праць Кам'янець–Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України*. 2010. Вип. 7, С. 370-381.

60. Любчак Н.М. Проектні технології: сутність та особливості використання у навчальному процесі. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. Серія: Педагогічні науки. 2014. Вип. 122, С. 144-150.

61. Макаренко В.М., Туманцова О.О. Як опанувати технологію формування критичного мислення. Харків: ВГ «Основа», 2008. 320 с.

62. Максименко С.Д. Рефлексія – шлях до продуктивного самовизначення. *Психолог*. 2005. № 1, С. 19-22.

63. Манько В.А. Проблемне навчання як актуальна науково-педагогічна проблема. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи*. 2006. Вип. 25, С. 102-106.

64. Матюха Г.В., Салло Ю.В. Організація групової роботи на уроках англійської мови. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2013. С. 271-274.

65. Методичний посібник із фасилітації ігрової взаємодії з дітьми дошкільного віку «Граємо разом» / О.Ю. Рома та ін. The LEGO Foundation. Запоріжжя: СТАТУС, 2022. 112 с.

66. Методичні рекомендації щодо впровадження циклограм діяльності працівників психологічної служби / В.М. Горленко; за ред. В.Г. Панка. Київ: УНМЦ практичної психології і соціальної роботи. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/709623/>

67. Мірошник О.Г. Професійно-педагогічна рефлексія у вимірах основних сфер професійної активності вчителя. *Психологія і особистість*. 2015. № 1(7), С. 162-173.

68. Міфи та упередження щодо здорового харчування / Міністерство охорони здоров'я України. URL: <https://moz.gov.ua/article/news/mifi-ta-uperedzhennja-schodo-zdorovogo-harchuvannja>.

69. Модельні навчальні програми. URL: <https://imzo.gov.ua/model-ni-navchal-ni-prohramy/>

70. Моргун В.Ф. Емоційний інтелект у багатовимірній структурі особистості.

Постметодика. 2010. № (6)97, С. 2-15.

71. Москаль Ю. Ідентифікація й ідентичність у суспільному форматі теоретичного аналізу. *Психологія і суспільство*. 2016. № 1, С. 96-112.

72. Навчаємо мислити критично: посіб. для вчителів / авт.-уклад.: О.І. Пометун, І.М. Сущенко. Дніпро: ЛІРА, 2016. 144 с.

73. Навчальна кінезіологія: проста гімнастика для мозку. URL: <https://bit.ly/3XKqdVt>

74. Навчання, досвід, наставництво. Інформаційний бюлетень *За медичні права*. Квітень 2011. № 4, С. 2-3. URL: <http://lviv.medprof.org.ua/uploads/media/2-3.pdf>

75. Науково-методичне забезпечення діяльності психологічної служби системи освіти в умовах децентралізації (моделі, досвід): монографія / за наук. ред. В.Г. Панка. Київ: Ніка-Центр, 2020. 152 с. URL: <https://cutt.ly/31ZBZQd>

76. Нова українська школа: poradnik для вчителя / за заг. ред. Н.М. Бібік. Київ: Літера ЛТД, 2019. 208 с.

77. Опис цифрової компетентності педагогічних працівників / Н. Морзе та ін. Ел.фахове видання *Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету*. 1-53. Київ, 27-28.09.2019. URL: <https://bit.ly/3ineA6B>

78. Організація роботи з розв'язання проблеми насильства в школі: навчально-методичний посібник / упорядники: Є.В. Дубровська, М.В. Ясеновська; за ред. М.К. Алексєнко, М.П. Дендебера, О.Д. Соловійова. Київ: Huss, 2011. 96 с.

79. Організація та науково-методичне забезпечення діяльності психологічної служби і ПМПК / за наук. ред. В.Г. Панка, І.І. Цушка. Київ: Український НМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2013.

80. Освіта дорослих: теоретичні і методологічні засади: монографія / Л.Б. Лук'янова та ін. Київ: Педагогічна думка, 2012. 272 с.

81. Основи безпеки життєдіяльності в умовах бойових дій: методичні рекомендації для позашкільця / М-во освіти і науки України. Київ, 2022. URL : <https://bit.ly/3VVlO0D>

82. Основи психологічного консультування у позитум-підході / В.І. Карікаш та ін. Черкаси, 2009. 52 с.

83. Особливості діяльності психологічної служби у закладах освіти в умовах дистанційного навчання: методичні матеріали / Т.В. Войцях та ін. Черкаси: Видавець Чабаненко Ю.А., 2020. 112 с. URL: <https://cutt.ly/ohA3OAU>

84. Палько Т.В. Психологічна програма розвитку рефлексії вчителів в умовах післядипломної педагогічної освіти. *Актуальні проблеми психології*. 2014. Т. 1. Вип. 41, С. 163-168.

85. Петрушкевич О. Ненасильницьке спілкування у школі – міф чи реальність? URL: <https://bit.ly/3EWB2eB>

86. Підготовка вчителів до розвитку життєстійкості/стресостійкості у дітей в освітніх навчальних закладах: навч.-метод. посіб. / С.О.Богданов та ін.; за заг. ред.: В.М. Чернобровкіна, В.Г. Панка. Київ: Унів. Вид-во ПУЛЬСАРИ, 2017. 208 с.: іл., табл. URL: <https://cutt.ly/41ZBVfb>

87. Пітерсон Д. 12 правил життя. Як перемогти хаос / пер. з англ. Д. Кожедуба. 3-тє вид. Київ: Наш формат, 2021. 384 с.

88. Побірченко Н.А. Психодіагностика професійної ідентичності майбутніх вчителів: методичні рекомендації. Київ: БЦФ ТОВ «Дельфін», 2010. 45 с.

89. Положення про психологічну службу у системі освіти України: Наказ Міністерства освіти і науки України від 22 травня 2018 р. № 509. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0885-18>

90. Пометун О. Урок, що розвиває критичне мислення. 70 методів в одній книзі: навч.-метод. посіб. Київ, 2020. 104 с.

91. Пометун О.І. Нова українська школа: розвиток критичного мислення учнів початкової школи : навч.-метод. посіб. Київ: Вид. дім «Освіта». 2020. 192 с.

92. Пометун О.І., Сущенко І.М. Основи критичного мислення: метод. пос. для вчителів. Дніпро: ЛІРА, 2016. 156 с.

93. Порядок організації інклюзивного навчання у закладах дошкільної освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 10 квітня 2019 р. № 530 (із змінами, внесеними згідно з Постановами КМУ від 28.07.2021 № 769; від 26.04.2022 № 483).
94. Примірне положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП в закладі загальної середньої та дошкільної освіти: Наказ МОН від 08.06.2018 № 609.
95. Про Державну комісію з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій : Постанова КМУ від 26.01.2015 р. № 18.
96. Про деякі питання національно-патріотичного виховання в закладах освіти України та визнання таким, що втратив чинність, наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 № 641 : Наказ МОН від 06.06.2022 № 527 (із змінами, внесеними згідно з Наказом МОН від 23.06.2022 №586). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#Text>
97. Про деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників: Постанова КМУ від 21.08.2019 № 800 (зі змінами, внесеними згідно з Постановою КМУ від 27.12.2019 №1133). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-%D0%BF#Text>.
98. Про затвердження методичних рекомендацій щодо окремих питань здобуття освіти в закладах загальної середньої освіти в умовах воєнного стану в Україні: Наказ Міністерства освіти і науки України від 15.05.2023 р. № 563. URL: <https://is.gd/0zFrex>
99. Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту: Постанова КМУ від 09.01.2014 №11. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/11-2014-%D0%BF#Text>
100. Про затвердження Положення про організацію оповіщення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій та зв'язку у сфері цивільного захисту: Постанова КМУ від 27.09.2017 №733. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/733-2017-%D0%BF#Text>
101. Про затвердження професійного стандарту «Практичний психолог закладу освіти»: Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства від 24.11.2020 р. № 2425-20. 30 с. URL: <https://cutt.ly/T1ZB37w>
102. Про об'єкти підвищеної небезпеки: Закон України від 18.01.2001 № 2245-III. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2001, № 15, ст. 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2245-14#Text>
103. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. *Голос України*. 2017. 27 верес. (№ 178-179). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
104. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 05.12.2015 № 389-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2015, № 28, ст. 250. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
105. Програма освітньої діяльності та спецкурс курсів підвищення фахової кваліфікації практичних психологів і соціальних педагогів з проблеми «Навички кризового консультування та розвиток психосоціальної стійкості до стресу у дітей» / за заг. ред. В.Г. Панка. Київ: НАПНУ, 2015. 28 с. URL: <https://cutt.ly/x1ZB0Yh>
106. Рашевська Н. Змішане навчання як психолого педагогічна проблема. *Вісник Черкаського університету*. Серія «Педагогічні науки». 2010. Вип. 191. Ч. IV, С. 89-96.
107. Резван О.О. Шляхи вдосконалення професійної рефлексії вчителів проєктних класів «Інтелект України». *Рідна школа*. 2016. № 4, С. 65-69.
108. Рекомендації Міністерства охорони здоров'я зі здорового харчування. URL: <https://moz.gov.ua/article/news/moz-ukraini-predstavilo-rekomendacii-zi-zdorovogo-harchuvannja>.
109. Робінсон К. Школа майбутнього. Революція у вашій школі, що назавжди змінить освіту / пер. з англ. Г. Лелів. Львів: Літопис, 2016. 258 с.
110. Сак Т. Індивідуальне оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі: навчальний курс та науково-методичний посібник. Київ: СПД-ФО Парашин І., 2011. 101 с. URL: <https://cutt.ly/lnUhQDL>
111. Самопізнання і самовдосконалення в схемах, формулах, таблицях: навчально-методичний посібник / укладач А.В. Аносова; за заг. ред. Е.А. Пінковської, Т.В. Черкашиної.

Черкаси: Видавець Чабаненко Ю.А., 2018. 152 с.

112. Санітарний регламент для закладів загальної середньої освіти : Наказ МОЗ України від 25.09.2020 №2205, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 10.11.2020 за №1111/35394. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1111-20#Text>

113. Сікора Я. Інтеграція електронного навчання і дистанційних освітніх технологій в навчальний процес ВНЗ. *Актуальні питання сучасної інформатики*. 2022. № 3, С. 92-95.

114. Скиба М. Цінності в школі – від глухої оборони до навігації в незвіданому. Нова українська школа. URL: <https://bit.ly/3UrXXnA>

115. Смагіна Т.М. Зміщення акцентів з hard skills на soft skills в підвищенні професійної компетентності педагогів у системі післядипломної освіти. *Розвиток професійної компетентності педагогів у системі післядипломної педагогічної освіти регіону: збірник матеріалів конференції*. Житомир. 2017. С. 21-29.

116. Соціально-психологічні технології відновлення особистості після травматичних подій: практичний посібник / Т.М. Титаренко та ін.; за наук. ред. Т.М. Титаренко. Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2019. 220 с.

117. Степико М.Т. Українська ідентичність: феномен і засади формування: монографія. Київ : НІСД, 2011. 336 с. URL: <https://bit.ly/3uQpcxT>

118. Стрельников В.Ю. Роль емоційного інтелекту у забезпеченні здоров'я людини. *Постметодика*. 2010. № (6)97, С. 15-21.

119. Супервізія: професійна підтримка і професійний розвиток педагогів: poradnik для супервізорів (наставників). USAID, 2018. 60 с.

120. Супрунець Т.А. Аксиоматичні ядра головних соціологічних підходів стосовно довіри та довірчих відносин. *Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент*. 2013. Вип. 13, С. 43-55.

121. Теорія та практика змішаного навчання: монографія / В. Кухаренко та ін.; за ред. В. Кухаренка. Харків: Міськдрук, 2016. 284 с.

122. Технології професійного розвитку педагогів: навч.-метод. посіб./ упорядники: Т.М. Сорочан, М.І. Скрипник; Держ. вищ. навч. закл. «Ун-т менедж. освіти». Київ, 2016. 231 с. URL: <https://bit.ly/3j19Fso>

123. Технології психосоціальної допомоги дітям і сім'ям, що опинились у складних життєвих обставинах внаслідок військових дій (з досвіду роботи) / В.В. Байдик та ін.; за наук. ред. В.Г. Панка, І.І. Ткачук. Київ: Ніка-Центр, 2021. 118 с.

124. Тимошко Г.М. Управління формуванням професійного здоров'я педагогів. *Проблеми освіти*. 2015. Вип. 83. Ч. 2, С.102-107.

125. Типова програма підвищення кваліфікації педагогічних працівників з розвитку цифрової компетентності : Наказ МОН України від 10.12.2021 №1340. URL: <https://bit.ly/3XRhd0W>

126. Типове положення про проведення супервізії впровадження Концепції «Нова українська школа» / уклад. : Клокар Н.І., Нікулочкіна О.В., Київ, 2018. 6 с.

127. Типові освітні програми. URL: <https://bit.ly/3EW5dlM>

128. Траутманн Франц. Керівництво по інтерв'ї. Інститут Трімбос (Інститут психічного здоров'я і залежностей Голландії). Управління ООН по наркотикам і злочинності. Проектне Бюро в Балтійських країнах. 2010. 18 с.

129. Удовиська Т.А. «Кліпове мислення» молоді: особливості прояву у процесі навчання (до постановки проблеми). *Вища освіта України*. 2013. Вип. 31. Т. VIII (50), С. 407-416.

130. Фінансова грамотність. Фінанси. Що? Чому? Як?: навчальний посібник. Київ, 2019. 272 с.

131. Фісун О.В. Педагогічна фасилітація як багатозначний феномен: зб. наук. праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди «Засоби навчальної та науково-дослідної роботи». 2010. Вип. 34, С.133-139.

132. Цуркан Т.Г., Красій Н.Б. Шлях до успіху особистості – через проблемне навчання. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2015. № 10(54), С. 313-318.

133. Чекстере О.Ю. Психологічні особливості ПТСР в дітей, постраждалих внаслідок збройного конфлікту на Сході України. *Психолог*. 2016. № 7-8 (583-584), С. 55-61.
134. Чепіль М.М., Дудник Н.З. Педагогічні технології: навч. посіб. Київ: Академвидання, 2012. 224 с.
135. Черкашина Т.В. Сучасні педагогічні практики: педагогічна система самопізнання і особистісно-професійного самовдосконалення: навчально-методичний посібник для педагогічних працівників. Черкаси: Видавець Чабаненко Ю.А., 2019. 162 с.
136. Черних О.О. Керівництво із соціально-педагогічного супроводу формування безпечної поведінки підлітків в Інтернеті: навчально-методичний посібник. Київ: ТОВ «ЦП «КОМПРИНТ», 2017. 104 с.
137. Чернявська А. Емоційний інтелект – запорука успішного навчання. *Молодь і ринок*. 2012. № 12, С. 136-139.
138. Швець Т. Тьюторські компетенції, або Чому не кожен вчитель може стати тьютором. 2018. URL: <https://bit.ly/3irvxgm>
139. Шуневич О.М. Фасилітативний підхід як умова трансформаційного навчання вчителів у післядипломній освіті. *Суспільні дисципліни як засіб формування цивілізаційної компетентності здобувачів освіти: матеріали I Всеукраїнської заочної науково-практичної конференції*. Рівне. 2018. С. 219-224.
140. Що таке емоційний інтелект, ненасильницьке спілкування та як мирно розв'язувати конфлікти. URL: <https://nus.org.ua/articles/shho-take-emotsijnyj-intelekt-nenasyllytske-spilkuвання-ta-yak-myrno-rozv-yazuvaty-konflikty/>
141. Ясинська Н.А. Управління особистими фінансами: навчальний посібник. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2015. 352 с.